

Nr 122.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning av vissa markområden till staden m. m.; given Stockholms slott den 10 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ivar Vennerström.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vennerström anholder att få underställa Kungl. Maj:ts prövning fråga om godkännande av avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning till staden av vissa delar av Landskrona gamla fästningsområde m. m. samt anför därvid följande.

Beträffande den nuvarande dispositionen m. m. av den kronans mark i Landskrona, som ingår i Landskrona gamla fästningsområde (citadellområdet), får jag — med ledning av härutinnan utav arméförvaltningens fortifikationsdepartement meddelade uppgifter — lämna följande sammanfattande redogörelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1933. 1 saml. Nr 122—123.

A) Den inom den mellersta eller stora vallgraven belägna delen av fästningsområdet med där befintliga byggnader ävensom den norr därom mellan bastionerna »Banér» och »Wrangel» liggande holmen »Lurup» äro ställda under styrelsens för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona förvaltning och disponeras för det med anstalten avsedda ändamålet.

B) Markområdena söder och väster om stora vallgraven, benämnda Slottsparken samt Strandpromenaden och bestående av dels vallotterna nr 7, 13—15, 31—34, 35 a, del av 36 a, 37, 38 och 40, dels oek de s. k. upplagstomterna nr 7 och del av nr 6 vid Nyhamn, äro jämlikt en mellan kasernkommittén och Landskrona stad den 17 augusti och den 18 september 1929 träffad, av Kungl. Maj:t den 22 november 1929 godkänd överenskommelse utarrenderade till staden för tiden intill den 1 mars 1940 mot ett årligt arrende av 800 kronor. Områdena disponeras av staden såsom allmän park.

C) Den norr och öster om stora vallgraven liggande delen av det gamla fästningsområdet benämnes koloniområdet. Detta område delas av den yttersta vallgraven i två delar, nämligen dels en *inre* del, bestående av vallotten nr 4, delar av vallotterna nr 16 och 17, vallotterna 18—30 och 39, dels en *yttre* del eller den gamla fältvallen, omfattande delar av vallotterna nr 16 och 17 samt vallotterna nr 67, 69 och 70 jämte ett utanför sistnämnda vallott beläget strandområde. Koloniområdet är — med undantag av vallotten nr 67, en mindre del av vallotten nr 24, 220 kvadratmeter av vallotten nr 28 samt ett område om 5,000 kvadratmeter av vallotten nr 29 — genom kontrakt av den 27 november och den 1 december 1923 för tiden intill den 1 mars 1935 utarrenderat till Landskrona stad mot en årlig ersättning av 3,000 kronor. Enligt nämnda kontrakt äger staden rätt att använda det upplåtna området för anläggning av s. k. koloniträdgårdar och sålunda till annan person överlåta större eller mindre stycken därav, dock med skyldighet för staden att ansvara för arrendets utgörande och jordens ordentliga skötande. För mera vittgående förändringar å det arrenderade området, såsom uppförandet av bonings- eller större hus, framdragande av större vägar, byggande av broar över befintliga fästningsgravar m. m. dylikt, fordras särskilt medgivande från kronans sida. Vidare stadgas i kontraktet, att markens väsentliga ytformer, såsom vallsluttningar, gravkanter och dylikt, ej få av arrendatorn genom anläggningar förändras, samt att arrendatorn är ansvarig för att vid eller inom det upplåtna området befintliga gravar genom hans förvållande icke uppgrundas och att vattnet i desamma ej förorenas. Vallotten nr 67 eller den s. k. Fritschska trädgården är genom kontrakt den 7 mars 1928 utarrenderad till staden mot en årlig ersättning av 300 kronor och disponeras av staden i enlighet med föreskrift i arrendekontraktet såsom park. Av nyssnämnda område om 5,000 kvadratmeter utav vallotten nr 29 är större delen enligt särskilt kontrakt i januari 1927 utarrenderat till staden mot en årlig ersättning av 75 kronor. Förenämnda 220 kvadratmeter av vallotten nr 28 äro upplåtna till en enskild person.

D) Återstående delar av nu ifrågakvarande mark — belägna söder och öster om Slottsparken — omfatta dels det s. k. kasernområdet, dels viss del av kvarteret Slottsplatsen. Å kasernområdet — innehållande en areal av cirka 30,000 kva-

dratmeter — finnas följande byggnader, nämligen en kasernbyggnad, en matsalsbyggnad (inrymmande jämväl vakt- och arrestlokaler), fyra stallbyggnader, ridhus, exercishus m. m. Kasernområdet har intill utgången av oktober 1926, då i enlighet med 1925 års härordningsbeslut det i Landskrona förlagda detachementet ur förutvarande Skånska husarregementet indrogs, använts för militär förläggning. Vissa delar av etablissemangets byggnader äro för närvarande uthyrda och uppgår sammanlagda hyresbeloppet till cirka 6,000 kronor om året. Kronans del av kvarteret Slottsplatsen omfattar tomterna nr 2, 3, 4, 5 och 12 jämte vallotterna nr 35 b, 35 c, del av 36 a, 36 b, 36 c och 36 d. Denna mark är obebyggd och — med undantag av del av vallotten nr 36 a — utarrenderad till enskilda personer för sammanlagt 325 kronor om året enligt kortfristiga kontrakt.

Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 22 juni 1928 tillkallades särskilda utredningsmän, de s. k. lantförsvarets markkommitterade, för att verkställa utredning och avgiva förslag till disposition genom försäljning eller annorledes av sådana lantförsvaret tillhöriga jordbruksfastigheter, lägerplatser, delar av lägerplatser eller andra fastigheter, vilka icke vidare kunde anses erforderliga för försvarets behov. Uti skrivelse till chefen för försvarsdepartementet den 5 februari 1930 framlade markkommitterade förslag rörande dispositionen m. m. av vissa lantförsvaret tillhöriga markområden i Landskrona samt överlämnade därvid en, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, den 22 januari och den 3 februari 1930 mellan kommitterade och Landskrona stad genom dess drätselkammare träffad preliminär överenskommelse avseende, bland annat, *dels* att till staden skulle försäljas kasernområdet med därå befintliga byggnader ävensom den yttre delen av koloniområdet, *dels ock* att förenämnda den 27 november och den 1 december 1923 upprättade arrendekontrakt skulle i vad avsåg den inre delen av koloniområdet upphöra att gälla samt att ny upplåtelse till staden av området i fråga skulle på vissa ändrade villkor ske för tiden till och med den 28 februari 1940.

Över markkommitterades förslag avgåvos utlåtanden av arméförvaltningens fortifikationsdepartement, riksantikvariern och byggnadsstyrelsen. Samtliga dessa myndigheter framställde anmärkningar i åtskilliga hänseenden mot det av kommitterade framlagda förslaget. I anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t den 16 april 1931 åt fortifikationsdepartementet att, efter samråd med byggnadsstyrelsen och riksantikvariern, verkställa förnyad utredning i ärendet samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. I skrivelse den 11 januari 1933 har nu fortifikationsdepartementet inkommit med sålunda avsedd ny utredning jämte förslag i ämnet.

I sitt den 5 februari 1930 framlagda förslag anförde *lantförsvarets markkommitterade* bland annat följande.

Kasernområdet vore med hänsyn till dess centrala läge utmärkt lämpligt för exploatering såsom tomtmark, varvid emellertid byggnaderna därå icke kunde

Lantförsvarets
markkommit-
terades förslag
samt myndig-
heternas där-
över avgivna
utlåtanden.

bevaras. Med undantag av den under 1700-talet uppförda kasernbyggnaden och den under 1800-talet uppförda matsalsbyggnaden (även benämnd tyghuset), vilka av kommitterade i befintligt skick värderats till 15 kronor respektive 4 kronor per kubikmeter eller tillhopa cirka 50,000 kronor, hade byggnaderna enligt kommitterades uppfattning icke högre värde än som motsvarade rivningskostnaden. Möjligen skulle vid en tomtexploatering kasernbyggnaden kunna bevaras, men då med avsevärd ekonomisk uppoffring. Vid förhandlingarna med staden hade stadens delegerade framhållit, att staden icke hade något intresse av att området bebyggdes såsom tomtmark utan att detta, sett ur stadens synpunkt, snarast måste betecknas såsom mindre lyckligt. Däremot kunde det för staden vara av intresse att förvärva området för att bibehålla detsamma som öppen plats samt dessutom utnyttja en del av byggnaderna, i första hand kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden, för vissa stadens behov, vilka dock ingalunda krävde hela det utrymme, som byggnaderna representerade. Utgångspunkten vid kommitterades förhandlingar hade sålunda varit, att staden skulle lämna kronan ersättning för den vinst, som kronan kunde draga av området vid en exploatering. Under förutsättning att ett tillfredsställande pris uppnåddes, vore enligt kommitterades uppfattning dessutom fördelarna för kronan av att på en gång kunna försälja området påtagliga. Enligt den av kommitterade med staden träffade överenskommelsen skulle kronan till staden försälja kasernområdet — innehållande omkring 30,000 kvadratmeter — med därå befintliga byggnader mot en köpeskilling av 150,000 kronor. Köpeskillingen skulle erläggas på så sätt, att staden å den avsedda tillträdesdagen den 1 mars 1931 överlämnade tjugu till Kungl. Maj:t och kronan ställde reverser å 7.500 kronor vardera. Till den 1 mars 1936 skulle reverserna vara räntefria, men för tiden därefter skulle de löpa med fyra procent årlig ränta. Reverserna skulle vara till betalning förfallna, den första den 1 mars 1936 och de övriga nitton, en om året, å motsvarande årsdag under de påföljande nitton åren. Staden skulle åtaga sig att för all framtid till kronans fria disposition tillhandahålla lokaler dels för landstoms- eller annan motsvarande förrådsförvaring samt dels för landstoms- och rullföringsområdesexpeditioner. Staden skulle äga uppbära all avkastning för den försälda fastigheten, som belöpte å tiden från och med tillträdesdagen, samt ansvara för de från samma tid å fastigheten belöpande skatter och onera. Kostnaderna för områdets avstyckning samt för lagfart å fångtet skulle gäldas av staden ensam.

Den yttre delen av koloniområdet — innehållande omkring 78,300 kvadratmeter — torde av staden endast kunna tagas i anspråk såsom park och möjligen för gaturegleringsändamål. I kronans hand syntes endast en bebyggd tomt inom vallotten nr 70 samt en mindre areal därintill kunna utnyttjas såsom tomtmark, vilken dock på grund av det utsatta läget och svåra dräneringen måste åsättas ett lågt värde. I övrigt syntes området endast kunna utarrenderas till staden för vägändamål samt såsom koloniträdgårdar. Staden hade för området till en början erbjudit ett pris av 20 öre per kvadratmeter eller 14,620 kronor, vilket pris emellertid under förhandlingarna höjts till 31,640 kronor. Förhöjningen hade huvudsakligen sin grund uti, att en enskild sammanslutning erbjudit 10,000 kronor för vallotten nr 67 eller den s. k. Fritschska trädgården samt att en enskild person för den av honom bebyggda tomten inom vallotten nr 70 erbjudit en köpeskilling av 4,000 kronor. Kommitterade ansåge, att den naturliga avgränsningen för citadellområdet utgjordes av yttre fästningsgraven samt att kronans intressen av en kulturhistoriskt betingad, lämplig övergång mellan citadellområdet och staden torde kunna tillräckligt tillgodoses vid den prövning, som tillkomme Kungl. Maj:t i stadsplaneärenden. Den av kommitterade med staden överenskomna köpeskillingen för den yttre delen av koloniområdet eller 31,640 kronor skulle av staden erläggas till kronan den 1 mars 1931, då löpande

arrendekontrakt skulle upphöra och området av staden mottagas i befintligt skick. Kostnaderna för områdets avstyckning skulle bestridas av staden. Staden skulle äga uppbära all avkastning från området, som belöpte på tiden från och med tillträdesdagen samt skulle ansvara för de från samma tid å fastigheten belöpande skatter och onera. Lagfartskostnaderna skulle bestridas av staden ensam.

Efter det att de av markkommitterade föreslagna försäljningarna skett skulle av citadellområdet — förutom vad som disponerades av tvångsarbetsanstalten samt den mark, som inginge i kvarteret Slottsplatsen — i kronans ägo återstå den s. k. Slottsträdgården och Strandpromenaden ävensom den inre delen av koloniområdet. Kommitterade hölle före, att intresset av ett fortfarande bevara Landskrona gamla fästning såsom ett historiskt minnesmärke syntes utgöra ett tillräckligt motiv för bibehållande i kronans ägo av sist avsedda områden. Å andra sidan vore dessa områden av stor betydelse för Landskrona stad såsom utgörande en plats för invånarnas trevnad och rekreation. Det syntes därför kommitterade lämpligt, att dessa områden utarrenderades till staden för att på ungefär samma sätt som hittills användas för stadsbornas bästa. Därvid borde emellertid båda områdena genom ett kontrakt utarrenderas för längre tidsperioder till staden. Då arrendet av den s. k. Slottsträdgården och Strandpromenaden enligt kasernkommitténs avtal med staden utginge den 1 mars 1940, ansåge kommitterade, att för arrenderingen av den i kronans ägo kvarvarande delen av koloniområdet borde upprättas ett nytt avtal, som likaledes utlöpte den 1 mars 1940. Den av kommitterade med staden slutna överenskommelsen beträffande arrenderingen av sistnämnda område innehöller bland andra villkor, att arrendesumman skulle utgöra hälften av de bruttointäkter, som staden betingade sig vid upplåtelse av området i andra hand.

Enligt gällande arrendekontrakt vore staden ansvarig för att vid eller inom det arrenderade området befintliga gravar icke uppgrundades genom stadens förvällande samt att vattnet i gravarna icke förorenades. En viss uppgründning och förorening kunde anses hava ägt rum genom upplåtelsen till koloniträdgårdar, men det torde ställa sig mycket svårt att påvisa, i vilken omfattning så skett. Några direkta åtgärder från stadens sida, som föranlett uppgründning eller förorening av vattnet, kunde, kommitterade veterligen, icke påvisas. Det syntes kommitterade sannolikt — detta hade ock blivit kommitterade bekräftat av personer, som haft tillfälle att under längre tid studera förhållandena — att uppgründningen till stor del vore att anse såsom naturlig beroende på igenväxt, igenslamning och sanddrift. Då vattencirkulationen i gravsystemet vore långsam, vore förutsättningarna för dessa naturliga faktorerers inverkan goda.

I utlåtande den 8 mars 1930 över markkommitterades förslag anförde *arméförvaltningens fortifikationsdepartement*, efter att hava hört chefen för södra arméfördelningen samt fortifikationsofficeren vid samma fördelning, bland annat följande.

Departementet hade låtit föranstalta om värdering av de utav markkommitterade till överlåtelse föreslagna områdena, vilken värdering verkstälts av arméförvaltningens domäntjänsteman, översten N. Wikander, stadsingenjören i Hälsingborg S. Ewald och förste ingenjören vid Stockholms stads fastighetskontor A. Dahlberg.

Den i ekonomiskt hänseende mest betydelsefulla delen av den mellan markkommitterade samt Landskrona stad träffade överenskommelsen vore försäljningen av kasernområdet jämte därå uppförda byggnader. Enligt överenskommelsen skulle nämnda område med byggnader överlätas till staden mot en köpe-

skilling av 150,000 kronor, vartill skulle komma skyldighet för staden att i framtiden kostnadsfritt tillhandahålla kronan vissa lokaler för landstomsförråd m. m., en skyldighet, som av markkommitterade beräknats motsvara ett värde av 32,750 kronor. Det taxeringsvärde, som senast (1928) åsatts kasernområdet med byggnader, utgjorde tillsammans 787,900 kronor. Värderingsmännen, som av vissa utav dem angivna skäl ansett sig kunna underlåta att värdera andra å området uppförda byggnader än kasernbyggnaden, hade kommit till ett sammanlagt värde å området jämte berörda byggnad av 340,000 kronor. Det föreslagna försäljningspriset låge alltså väsentligt under båda nu nämnda värden, taxeringsvärdet och det av värderingsmännen åsatta värdet, även med tillbörlig hänsyn tagen till förberörda skyldighet för staden att kostnadsfritt tillhandahålla kronan vissa lokaler. Markkommitterade hade vid värderingen tillämpat en beräkningsgrund av 15 kronors värde per kubikmeter för kasernbyggnaden och 4 kronors värde per kubikmeter för matsalsbyggnaden samt på grund härav åsatt de båda byggnaderna tillsammans ett värde av 50,000 kronor. Värderingsmännen åter, vilka, enligt vad departementet inhämtat, uppskattat kubikinnehållet av enbart kasernbyggnaden till 14,500 kubikmeter, hade, med tillämpning av markkommitterades berörda beräkningsgrund av 15 kronor per kubikmeter, vilken beräkningsgrund värderingsmännen ansett låg, kommit till ett värde å kasernbyggnaden ensam av cirka 220,000 kronor, d. v. s. 170,000 kronor mera än markkommitterades värde å kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden tillsammans. Det föreslagna försäljningspriset för kasernområdet med därå befintliga byggnader syntes fortifikationsdepartementet vara ett uppenbart underpris, vilket kunde anses befogat, därest avsikten vore att bereda Landskrona stad kompensation för stadens förluster i anledning av 1925 års beslut i försvarsfrågan. Departementet finge emellertid härvidlag erinra, att riksdagen i skrivelse den 14 maj 1929 (nr 161) uttalat, att riksdagen icke funnit skäl medgiva, att staden i anledning av nämnda försvarsbeslut erhöle någon ersättning. Fortifikationsdepartementet kunde på grund härav icke tillstyrka försäljning av ifrågavarande fastighet på föreslagna villkor.

Vidkommande försäljningen av yttre delen av koloniområdet hade både fortifikationsofficeren och värderingsmännen uttalat den uppfattningen, att denna mark borde i huvudsak lämnas obebyggd och i en blivande stadsplan utläggas såsom allmän plats. Värderingsmännen hade ansett, att ett pris av i runt tal 30,000 kronor, vilket ungefär motsvarade den av markkommitterade föreslagna köpeskillingen, 31,640 kronor, kunde vid en försäljning vara skäligt under förutsättning, att marken lämnades obebyggd. Emellertid hade något förbehåll härom icke intagits i överenskommelsen. Markkommitterade hade visserligen anfört, att den naturliga avgränsningen för citadellområdet utgjordes av de yttre fästningsgravarna samt att kronans intressen av en kulturhistoriskt betingad lämplig övergång mellan citadellområdet och staden torde kunna tillgodoses vid den prövning, som tillkomme Kungl. Maj:t i stadsplaneärenden. Fortifikationsdepartementet kunde icke dela denna uppfattning. Departementet ansåge, att den naturliga avgränsningen för vad kommitterade betecknade med citadellområdet sammanföle i stort sett med den nuvarande gränsen, vilken inrymde icke endast de inre befästningarna med därtill hörande gravar utan även den utanför yttre graven belägna och till fästningsverken hörande fältvallen, och att en beskärning av området, på sätt föreslagits, ända in till de yttre fästningsgravarna skulle innebära ett icke blott ur kulturhistorisk synpunkt betänkligt utan även i och för sig onaturligt stympande av detta i vårt land enastående fästningsområde. Därest vidare kronan, på sätt föreslagits, avhände sig ifrågavarande utanför de yttre fästningsgravarna belägna område utan särskilda förbehåll i avseende å detsamma framtida disponerande, syntes kronan vid en kommande stadsplanereglering knappast äga rättsligt fog för ett

yrkande, att stadsplanen för området skulle fastställas enligt kronans önskingar. För övrigt framginge av markkommitterades utredning, att Landskrona stads avsikt vore att omedelbart efter förvärvet försälja två olika delar därav för tillhoppa 14,000 kronor, motsvarande nära hälften av den köpeskilling, som av staden skulle erläggas för området i dess helhet. Fortifikationsdepartementet kunde således icke tillstyrka den av kommitterade föreslagna försäljningen av här ifrågavarande mark.

Vad anginge frågan om utarrendering av viss del utav koloniområdet, innebure överenskommelsen härutinnan, att gällande arrendekontrakt med staden, vilket utlöpte den 1 mars 1935, skulle upphöra i förtid och ersättas med ett nytt avtal. Departementet kunde icke undgå att finna, att de i överenskommelsen intagna villkoren vore onödigt invecklade samt delvis olämpliga och ägnade att föranleda till tvistigheter med staden. Villkoren torde icke heller vara i ekonomiskt hänseende för kronan fördelaktigare än de nu gällande utan tvärtom. Då något behov uppenbarligen icke föreläge att i förtid låta nuvarande arrendekontrakt upphöra, finge fortifikationsdepartementet avstyrka överenskommelsens godkännande även i förevarande del.

Riksantikvarien avgav utlåtande i ärendet den 24 september 1930 samt anförde därvid bland annat:

Sedan 1747 års riksdag beslutat, att omfattande befästningsarbeten skulle utföras vid Landskrona fästning och i samband därmed rivning av en stor del av den gamla staden, som skulle flyttas till lämpligare plats, hade av generalen Hans Henrik von Liewen, troligen i samråd med överintendenten C. Härleman, uppgjorts plan till ny stad och fästning med ett nytt citadell. Förslaget hade approberats av Fredrik I i rådet den 19 april 1749. Samma år hade arbetet satts i gång och bedrivits under de följande åren med stor kraft. Stora summor hade nedlagts härå. Arbetet i Landskrona hade — Sveaborg undantaget — varit det största byggnadsföretaget i landet under 1700-talet. Vid arbetenas genomförande hade Härleman anlitats. Åtskilliga av stadens militära byggnader och gamla borgarhus torde återgå på ritningar eller intentioner av denne vår förnämste rokokarkitekt. Det vore delvis denna ännu bevarade förnämliga byggnadskultur, som givit staden dess säregna prägel och charm.

Under arbetets gång hade 1749 års plan högst väsentligt modifierats. Bland annat hade det gamla citadellet bevarats. I sitt nuvarande skick utgjorde fästningen den enda väl bevarade större anläggningen av denna art i vårt land, varför den sålunda ägde ett betydande kulturhistoriskt värde. Med hänsyn härtill hade också föreskrivits, att icke några som helst förändringar eller åtgärder finge företagas å de till tvångsarbetsanstalten upplåtna byggnader, vallar och gravar, utan att byggnadsstyrelsen efter riksantikvariens hörande därtill lämnat tillstånd.

I anslutning till vad fortifikationsdepartementet framhållit finge riksantikvarien bestämt hävda, att den utanför yttre graven belägna fältvallen hörde till fästningsområdet. I ett upprättat förslag till förteckning över byggnadsminnesmärken jämlikt kungörelsen den 26 november 1920 vore också hela fästningsområdet utan någon inskränkning i berörda avseende upptaget.

Vissa av de delar av fästningsområdet, som utarrenderats till Landskrona stad, skulle enligt markkommitterades förslag till staden allt framgent utarrenderas. I det utarbetade förslaget till arrendekontrakt hade endast intagits bestämmelser, som förhindrade ytterligare förändringar av markens väsentliga ytförmer och uppförande av nybyggnader utan tillstånd av vederbörande myndighet, under vars förvaltning området stode. Riksantikvarien måste emellertid

framhålla, att det av staden arrenderade området befunde sig i ett mindre önskvärt skick med stora byggnader — även i flera våningar och av sten — och planteringar, som helt förändrat fästningsverken och områdets karaktär. Det syntes riksantikvarierna vara nödvändigt, att sådana bestämmelser i kontraktet intoges, som småningom möjliggjorde ett återställande av detta område såsom en integrerande del av byggnadsminnesmärket, där fästningsverkets linjer bleve de dominerande. En del av de byggnader, träd och häckar, som nu sönderstuckade vallområdet, borde sålunda småningom tagas bort och ersättas av mera enhetligt ordnade park- och åkerområden, ehuru det ingalunda vore riksantikvariernas mening att koloniområdena helt skulle försvinna. Området skulle också härigenom mera än förut komma stadens invånare i gemen till godo.

Vad beträffade förslaget till försäljning av kasernområdet jämte därå uppförda byggnader, finge riksantikvarierna erinra, att kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden vore av stort kulturhistoriskt värde. Båda dessa byggnader vore ävenledes upptagna i förteckningen över byggnadsminnesmärken. Kasernbyggnaden vore uppförd efter ritningar av Hårleman åren 1751—1755 i samband med de då pågående omfattande befästningsarbetena. Den hade påbyggts med en våning år 1873, men hade i huvudsak bevarat sin karakteristiska form och utseende, och utgjorde ett av stadens betydelsefullaste byggnadsverk. Det syntes riksantikvarierna önskvärt, att dessa byggnader kunde bibehållas i statens ägo och efter lämplig ombyggnad av det inre tagas i anspråk för sådana lokaler, som erfordrades för kronans räkning och eventuellt delvis uthyras. Viss del av kasernområdet väster om de nu nämnda byggnaderna torde däremot kunna exploateras och försäljas som tomtmark.

Av handlingarna syntes emellertid framgå, att staden icke önskade förvärva kasernområdet för att exploatera som tomtmark utan för att bibehålla det som öppen plats. Det syntes riksantikvarierna under sådana omständigheter vara möjligt, att för den händelse staden kunde finna lämplig användning för byggnaderna och önskade övertaga dem, detta kunde ske under förutsättning att i avtalet bestämmelser intoges, som säkrade ifrågavarande byggnaders bestånd och framtida vård under byggnadsstyrelsens och riksantikvariernas överinseende.

På grund av vad sålunda anförts finge riksantikvarierna avstyrka markkommittéens förslag till försäljning av kasernområdet samt yttre delen av koloniområdet ävensom det av dem framlagda förslaget till arrendekontrakt med Landskrona stad beträffande den inre delen av koloniområdet samt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om ny utredning och förslag till avtal med Landskrona stad, varvid de av riksantikvarierna framförda synpunkterna kunde vinna beaktande.

Byggnadsstyrelsen anförde slutligen i utlåtande den 20 november 1930 bland annat följande.

Styrelsen tillåte sig till en början erinra om vad styrelsen i utlåtande till Kungl. Maj:t den 28 februari 1923 anförde med anledning av en av stadsfullmäktige i Landskrona den 17 april 1919 gjord framställning om sådana åtgärder, att den inom Landskrona citadell förlagda tvångsarbetsanstalten förflyttades till annan lämpligare plats eller, om detta ej för det dåvarande kunde ske, att platsen, som låge utanför den inre fästningsgraven, ånyo gjordes tillgänglig för allmänheten samt att, under varje förhållande, hela området sattes under sakkunnig vård, så att platsen och dess byggnaders historiska karaktär för framtiden bevarades. Styrelsen hade därvid yttrat, bland annat, att då Landskrona fästningsområde vore den enda mera betydande fästningsanläggning i sitt slag, som ännu till sina väsentligaste delar funnes bibehållen i landet, måste det anses vara ur kulturhistorisk synpunkt synnerligen önskvärt, att den-

samma bevarades så oförvanskad som möjligt åt framtiden. Icke minst de på fästningens vallområden anlagda koloniträdgårdarna hade ur denna synpunkt ingalunda varit till fördel, emedan de i många fall givit anledning till större eller mindre omgestaltningar av området genom utschaktning och plantering. Utan tvivel hade de dock bidragit till att giva området en viss idyllisk karaktär. De flesta koloniträdgårdarna hade, liksom de av tvångsarbetsanstalten disponerade vallområdena, emellertid icke varit upplåtna för allmänheten. Det vackra och intressanta vallområdet hade sålunda varit till stor del avstängt för besökande. Enligt byggnadsstyrelsens uppfattning vore det sålunda såväl ur kulturhistorisk som allmän trevnadssynpunkt synnerligen önskvärt, att hela vallområdet befriades såväl från anstaltens odlingsarbeten som från enskilda koloniträdgårdar, varefter området borde på ett sakkunnigt sätt återställas med avseende på vallarnas profiler m. m. Området kunde sedermera lämpligen upplåtas till en allmän promenadplats.

Byggnadsstyrelsen kunde icke underlåta att ånyo framhålla det beklagliga i de större eller mindre omgestaltningar de på fästningsvallarna anlagda koloniträdgårdarna genom schaktning och plantering förorsakat vallarnas profiler. Det vore även påfallande, huru vallarnas användande till kolonilotter, trots upplåtelsekontraktets bestämmelser, tenderade att utveckla sig till trädgårdar med hög och lumrig växtlighet och med byggnader, som i vissa fall mera hade karaktär av villor än kolonistugor. Detta vore synnerligen betänkligt, då härigenom områdets karaktär av befästningsanläggning givetvis löpte fara att än mera förvanskas. Det vore därför hög tid, att åtgärder vidtoges i syfte att befästningsanläggningarnas ursprungliga art och ändamål inom detta landets intressantaste fästningsverk finge komma till sin rätt, på samma gång områdena i fråga i större utsträckning än nu vore fallet finge bliva tillgängliga för allmänheten, vilket ju också varit utgångspunkten för stadsfullmäktiges i Landskrona ovanberörda framställning av år 1919. Huruvida detta kunde ske med vallotternas fortsatta användning till koloniområde, borde bliva föremål för en särskild utredning.

Vad beträffade den av markkommitterade ifrågasatta försäljningen av den yttre delen av koloniområdet ville byggnadsstyrelsen i likhet med fortifikationsdepartementet och riksantikvarien framhålla vikten av, att gränsen mellan staden och fästningsområdet icke, på sätt kommitterade föreslagit, genom försäljning till staden av den utanför yttre vallgraven belägna fältvallen äventyrades, vilket syntes styrelsen bliva fallet, om området, såsom föreslagits, försåldes utan sådana förbehåll, som vore ägnade att förhindra en användning av detsamma, att intrycket av fästningsanläggningens ytterkonturer tillspillogäves. Den för ifrågavarande område överenskomna köpeskillingen skulle utgöra 31,640 kronor, motsvarande ungefär 40 öre per kvadratmeter. Byggnadsstyrelsen — som under förutsättning att området lämnades obebyggt kunde för sin del godtaga det ifrågasatta priset — funne emellertid, att bestämmelserna i överenskommelsen mellan markkommitterade och staden, utan att direkt lägga hinder i vägen för en användning av området såsom park eller allmän plats, dock icke lämnade någon säkerhet för att detta komme att för framtiden erhålla en sådan användning, utan syntes snarare en uppdelning av området i smålotter vara att befara. Byggnadsstyrelsen finge därför, i likhet med fortifikationsdepartementet och riksantikvarien, avstyrka den ifrågasatta försäljningen till Landskrona stad av området i fråga.

Mot kaserneområdets försäljning till staden hade byggnadsstyrelsen i princip intet att erinra, då detta område kunde avskiljas utan olägenhet för intrycket av de egentliga fästningsanläggningarna. Styrelsen ansåge emellertid det av kommitterade föreslagna priset för lågt, och anslöte sig styrelsen till vad fortifikationsdepartementet härom anfört. Nya förhandlingar borde därför upp-

tagas med staden. I samband härmed borde stadsplan upprättas över området, och i överenskommelsen med staden borde, i likhet med vad riksantikvarien föreslagit, sådant förbehåll göras, att den gamla kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden, vilka vore av stort kulturhistoriskt värde, för framtiden bevarades.

My utredning. Sedan Kungl. Maj:t, såsom förut nämnts, den 16 april 1931 uppdragit åt fortifikationsdepartementet att, efter samråd med byggnadsstyrelsen och riksantikvarien, verkställa förnyad utredning i ärendet, har fortifikationsdepartementet uti skrivelse den 11 januari 1933 framlagt resultatet därav. Vid de underhandlingar, som på grund av sagda uppdrag ägt rum mellan fortifikationsdepartementet och Landskrona stad, hava närvarit representanter för riksantikvarieämbetet och byggnadsstyrelsen. Till utgångspunkter för dessa underhandlingar hava, enligt vad fortifikationsdepartementet framhållit, lagts de synpunkter, som av departementet, riksantikvarien och byggnadsstyrelsen framförts i myndigheternas utlåtanden över markkommitterades förslag. Underhandlingarna hava lett till avslutande mellan fortifikationsdepartementet, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, samt Landskrona stad genom dess drätselkammare av tre preliminära avtal, vilka äro dagtecknade den 8 december 1932 och den 11 januari 1933. Ifrågavarande avtalsförslag, som å stadens vägnar godkänts av stadsfullmäktige den 21 november 1932 och äga giltighet under förutsättning att Kungl. Maj:t före den 1 juli 1933 godkänner desamma, avse

- 1) försäljning till staden av en del av kasernområdet med vissa byggnader,
- 2) försäljning till staden av den yttre delen av koloniområdet samt
- 3) utarrendering till staden av den inre delen av koloniområdet för en tid av 15 år från och med den 1 mars 1935, vid vilken tidpunkt det nu gällande arrendekontraktet utlöper.

I yttrande den 16 januari 1933 har byggnadsstyrelsen förklarat sig instämma i vad arméförvaltningens fortifikationsdepartement i sin skrivelse i ärendet anfört och föreslagit. Vidare har riksantikvarien i utlåtande den 17 januari 1933, med vitsordande att rimlig hänsyn i det nu föreliggande förslaget tagits till de synpunkter, som riksantikvarien hade att företräda, givit sin anslutning till samma förslag.

De upprättade förslagen till avtal rörande försäljning till Landskrona stad av en del utav kasernområdet med vissa byggnader samt av den yttre delen av koloniområdet torde få fogas såsom bilagor (Bil. A och Bil. B) till statsrådsprotokollet rörande detta ärende.

I förenämnda skrivelse den 11 januari 1933 har *fortifikationsdepartementet* med avseende å det med Landskrona stad träffade preliminära avtalet om försäljning till staden av en del utav kasernområdet med vissa byggnader (se Bil. A) anfört i huvudsak följande.

Enligt detta avtal försålde kronan till Landskrona stad den del av kasernområdet, som utmärkts å en avtalet bilagd karta och omfattade en areal av omkring 19,600 kvadratmeter, mot en köpeskilling av 100,000 kronor, varav en tiondedel skulle erläggas under ett vart av åren 1933—1942. Staden ägde tillträda fastigheten den 1 oktober 1933. I köpet inginge även å det försålda om-

rådet befintliga byggnader. Emellertid förbunde sig staden att vårda och bevara kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden såsom kulturhistoriska byggnadsminnesmärken, vilka skulle bibehållas i sitt nuvarande skick, såvitt avsåge byggnadernas yttre, därest icke ändring medgäves av byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet. Innan annat ändringsarbete å byggnaderna finge äga rum, skulle tillstånd inhämtas av båda de nämnda myndigheterna, utom för vissa smärre underhållsarbeten.

Avtalet innehölle även bestämmelser rörande exploatering av kvarteret Slottsplatsen, vilken förutsattes skola ske genom kronans försorg. Sålunda förbunde sig kronan att utan ersättning till staden med äganderätt överlämna all kronan tillhörig mark, som enligt blivande stadsplan för i kronans ägo återstående delar av kasernområdet och kvarteret Slottsplatsen bleve erforderlig för gator. Nämnda skyldighet inträdde dock icke, med mindre kronan läte för bebyggelse försälja i dylik stadsplan ingående mark. Staden å sin sida förbunde sig att, i mån av nu ifrågavarande områdets bebyggande och i den utsträckning stadsplanen föreskreve, utlägga och bekosta iordningställandet av gatorna ävensom huvudledningar för vatten, gas, elektricitet och avlopp.

De väsentligaste skiljaktigheterna mellan det mellan departementet och Landskrona stad upprättade, nu ifrågavarande avtalet och det mellan landförsvarets markkommitté och staden ingångna avtalet, i vad det sistnämnda rörde kasernområdet, vore följande. Det av försäljningen omfattade området hade minskats från cirka 30,000 kvadratmeter till cirka 19,600 kvadratmeter. Staden hade förbundit sig att vårda kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden såsom kulturhistoriska byggnadsminnesmärken. Staden hade beträffande i kronans ägo återstående delar av kasernområdet och kvarteret Slottsplatsen förbundit sig att bekosta iordningställande av gator samt huvudledningar för vatten, gas, elektricitet och avlopp, en förbindelse som beräknats motsvara ett värde för kronan av 37,000 kronor. I markkommittéens avtal med staden intagen skyldighet för denna att hålla vissa lokaler hade ej medtagits i det nya avtalet, då behovet av dessa lokaler för all framtid icke syntes ådagalagt. Priset för nu ifrågavarande cirka två tredjedelar av kasernområdet utgjorde 100,000 kronor mot enligt markkommittéens avtal 150,000 kronor för hela kasernområdet.

En av utgångspunkterna för behandlingen av frågan om kasernrådets disposition hade varit, att kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden bevarades såsom kulturhistoriska byggnadsminnesmärken. Något statligt ändamål, varför byggnaderna skulle kunna i sin helhet med fördel utnyttjas, hade fortifikationsdepartementet sig icke bekant. Från dessa utgångspunkter hade ansetts lämpligast, att byggnaderna försåldes till Landskrona stad, i vars ägo byggnaderna kunde med säkerhet förväntas erhålla den vård, som deras säregna beskaffenhet krävde. Till dessa synpunkter hade kommit, att kasernområdet vore beläget strax intill rådhusstorget i Landskrona; vid sådant förhållande måste det anses vara i och för sig naturligt, att staden bleve ägare till den närmast torget belägna delen av kasernområdet med därå uppförda byggnader. Å andra sidan hade självfallet kronan vid de uppställda stränga villkoren rörande byggnadernas bevarande icke kunnat betinga sig ens tillnärmelsevis samma köpeskilling, som om desamma försålts utan alla förbehåll, vilket sistnämnda varit förutsättningen vid den tidigare genom fortifikationsdepartementets försorg gjorda, i det föregående berörda värdering. Det område, som ur nys angivna allmänna synpunkter Landskrona stad borde framför annan komma i tillfälle att förvärva, omfattade endast vad som ur stadsplanesynpunkt kunde anses höra samman med nämnda monumentala byggnader. Rent ekonomiska synpunkter borde göra sig gällande i fråga om dispositionen av återstoden av det nuvarande kasernområdet. Den västra delen därav, omfattande

cirka 10,000 kvadratmeter, hade sålunda ansetts böra av kronan exploateras för tomtförsäljning i samband med försäljningen av det intilliggande kvarteret Slottsplatsen. Denna västra del av kasernområdet samt kvarteret Slottsplatsen kunde nämligen utan åsidosättande av vare sig kulturhistoriska eller andra intressen av kronan exploateras under enbart hänsynstagande till synpunkten att erhålla största möjliga utbyte av områdena.

För blivande exploatering av i kronans ägo enligt förslaget kvarblivande del av kasernområdet samt kvarteret Slottsplatsen hade utarbetats ett förslag till stadsplan, vilken även omfattade den till försäljning avsedda delen av kasernområdet. Detta förslags huvudkonturer framginge av den karta, som finnes bilagd kasernavtalet. Stadens prestationer enligt detta avtal vore även beräknade under förutsättning, att ifrågavarande stadsplan bleve fastställd, ehuru vid förslagets uppgörande givetvis icke förbisetts, att ändringar i stadsplanen framdeles kunde visa sig önskvärda. Avtalsförslaget hade därför erhållit en sådan formulering, att däri stadgade villkor bleve gällande även vid en eventuell framtida förändring av den vid förhandlingarna avsedda stadsplanen.

Genom den upprättade stadsplanen bildades, såvitt avsåge kasernområdet, följande kvarter med nedannämnda arealer, nämligen:

a) Västra kvarteret om 2,675 kvadratmeter och Östra kvarteret om 5,250 kvadratmeter eller tillhopa 7,925 kvadratmeter, som skulle förbli i kronans ägo; såsom gatueareal, avsedd att framdeles överlämnas till staden, upptoges cirka 2,400 kvadratmeter;

b) Norra kvarteret om 3,630 kvadratmeter (matsalsbyggnad och gymnastikhus) och Södra kvarteret om 1,270 kvadratmeter (kasernen) samt såsom allmän plats (inkluderande ett byggnadskvarter för offentlig byggnad) en areal av 13,100 kvadratmeter, vilka, tillhopa 18,000 kvadratmeter, skulle överlämnas till staden; skillnaden mellan sistnämnda areal, 18,000 kvadratmeter, och arealen av det till staden överlätna området i dess helhet, cirka 19,600 kvadratmeter, utgjordes av gatumark.

Överenskommelsen med staden innebure, att kronan till staden avstode kostnadsfritt för erforderliga gator behöflig mark men att staden, såvitt anginge de områden, som avsåges att av kronan exploateras, åtog sig kostnaderna för gatornas byggande samt framdragande av nödiga huvudledningar för vatten, gas, elektricitet och avlopp. Sistnämnda kostnader, vilka beräknats till 37,000 kronor, skulle i annat fall kommit att helt bäras av kronan. Stadens erhållande kostnadsfritt av gatumarken kompensterades genom att kronan därmed för framtiden bleve enligt gällande stadsplanelag befriad från skyldigheten att utgiva s. k. gatumarkensättning. Stadens prestationer enligt avtalet, nämligen köpeskillingen 100,000 kronor och värdet av iordningställande av gator och ledningar 37,000 kronor, uppginge således till sammanlagt 137,000 kronor. Detta belopp, utslaget på det till staden överlätna området, vilket, inklusive däri ingående gatumark, omfattade 19,600 kvadratmeter, motsvarade ett pris per kvadratmeter av i det närmaste 7 kronor. För tomtmark som denna med synnerligen centralt läge måste detta pris i och för sig anses vara mycket lågt. Med hänsyn till att staden förbundit sig att kulturhistoriskt värda såväl den gamla kasernbyggnaden som matsalsbyggnaden ävensom till att större delen av området enligt det uppgjorda stadsplaneförslaget komme att utläggas till allmän plats, hade departementet ansett, att detsamma dock vore för kronan antagligt.

För de tomtarealer, vilka avsåges att exploateras av kronan och vilka för kasernområdets vidkommande omfattade 7,925 kvadratmeter, hade ansetts, att man borde kunna räkna med ett framtida försäljningspris av vid pass 15 kronor per kvadratmeter. Med detta försäljningspris skulle området komma att inbringa 118,875 kronor, vilket, med hänsyn till den tidsutdräkt som kunde vara

att förvänta tills exploateringen vore genomförd, syntes kunna anses representera ett nuvärde av i runt tal 100,000 kronor.

Överenskommelsen med staden vore sålunda — ekonomiskt sett — grundad på beräkningen, att sedan staden erlagt 100,000 kronor för till staden försåld del av kasernområdet, återstoden av området skulle för kronan representera ett försäljningsvärde av omkring 100,000 kronor.

Rörande de på kasernområdet befintliga byggnader, vilka enligt överenskommelsen skulle överlåtas till staden, hade utredning verkställt, huruvida efter en modernisering av kasernbyggnaden — med bevarande av dennas karaktär av byggnadsminnesmärke — bättre ekonomisk avkastning än den nuvarande skulle kunna därifrån erhållas. Utredningen hade emellertid visat, att kostnaderna här för bleve relativt höga i förhållande till intäkterna, vilka till följd av byggnadens ursprungliga rumsdisposition med omätligt stora, otillräckligt belysta rum måste bliva relativt låga. Departementet hade därför kommit till den uppfattningen, att man icke kunde åsätta byggnaderna något värde utöver de värden, som erhöles med ledning av den nuvarande hyresavkastningen, cirka 6,000 kronor årligen, minskad med underhållskostnader. Det mervärde, man kunde få fram vid en total uthyrning av samtliga lokaliteter — vilken uthyrning i sin tur förutsatte omfattande reparationsarbeten — torde ej kunna beräknas överstiga reparations- och underhållskostnader med större belopp än som innefattades i en rimlig säkerhetsmarginal för förlust å hyresmedel för lokaler, som kunde komma att under någon tid stå outhyrda.

Vad ovan anförts beträffande det nu föreliggande förslaget till försäljning av en del av kasernområdet till Landskrona stad torde kunna i korthet så sammanfattas, att departementets förslag *dels* innebure en garanti för de å området befintliga kulturhistoriskt värdefulla byggnadernas bevarande för framtiden såsom byggnadsminnesmärken, *dels* nyssnämnda omständighet till trots vore för kronan ekonomiskt sett fördelaktigare än markkommitterades förslag.

Enligt markkommitterades förslag skulle staden förbinda sig att tillhandahålla kronan lokaler för landstomsförråd samt landstoms- och rullföringsexpeditioner. Vad anginge tillhandahållande av landstomsförrådslokaler finge fortifikationsdepartementet framhålla, att landstomsförrådet i Landskrona år 1932 flyttats från den s. k. Laboratoriebyggnaden till den å kasernområdet belägna, till försäljning avsedda matsalsbyggnaden. Chefen för södra arméfördelningen hade verkställt en utredning, varav framginge, att berörda lokalfråga ordnades lämpligast genom att förrådet finge kvarligga i de nuvarande lokalerna. Drätselkammaren i Landskrona hade även meddelat, att staden, under förutsättning av kasernavtalets godkännande, vore villig att upplåta de nuvarande lokalerna för tiden intill den 1 mars 1950 mot en årlig hyresersättning av 300 kronor jämte rätt för staden att avgiftsfritt disponera ett utanför kasernområdet beläget kronan tillhörigt spruthus, som för närvarande vore uthyrt till staden mot 200 kronor årligen. Därest lokaler för landstomsförråd bleve behöfliga efter den 1 mars 1950, borde frågan härom upptagas i samband med förhandlingar med staden om förlängning av avtalet rörande utarrendering av koloniområdet, vilket avtal utginge sistnämnda dag. De av staden för förrådslokalernas tillhandahållande uppställda villkoren syntes fortifikationsdepartementet i och för sig skäliga, och medel till hyrans erläggande stode till departementets förfogande. Vidkommande lokaler för landstoms- och rullföringsexpeditioner kunde sådana vid behov inrymmas i det s. k. fortifikationshuset, som borde bibehållas i kronans ägo. Något behov av dylika expeditionslokaler föreläge emellertid icke för närvarande.

Med avseende å det upprättade förslaget till avtal mellan kronan och Landskrona stad om försäljning till staden av yttre delen av koloniområdet (se Bil. B)

har fortifikationsdepartementet i nyssnämnda skrivelse den 11 januari 1933 anfört:

Detta avtalsförslag avsåge försäljning till staden av samma område, i areal innehållande cirka 78,300 kvadratmeter, som av lantförsvarets markkommitterade föreslagits skola försälas till staden. Den nu avtalade köpeskillingen utgjorde 23,940 kronor, att erläggas successivt under loppet av 10 år med början den 1 mars 1935, då staden ägde tillträda fastigheten och då nu gällande arrendeavtal, vilket bland annat omfattade förevarande markområde, utginge. Staden förbunde sig att iordningställa området till park och öppen plats i enlighet med vad närmare angåves å en avtalet bilagd karta. Denna skyldighet skulle vara fullgjord senast den 1 mars 1940. Beträffande vissa smärre delar av området, vilka nu vore upplåtna till enskilda personer, hade dock längre anstånd med nyssnämnda iordningställande medgivits. Vidare åläge det staden att profilera inom området befintliga vallsluttningar i deras ursprungliga skick, i den mån detta låte sig göra, samt utlägga dem i gräsvall. Jämväl detta åtagande skulle vara fullgjort den 1 mars 1940. Staden åtog sig att bibehålla nämnda vallar i deras sålunda iståndsatta skick. Därest staden skulle brista i sina förpliktelser i avseende å områdets ordnande och vårdande, ägde kronan köpa området åter enligt lagen om återköpsrätt.

De väsentliga skiljaktigheterna mellan detta avtal och det mellan markkommitterade och Landskrona stad träffade preliminära avtalet i fråga om samma område vore, att köpeskillingen hade sänkts från 31,640 kronor till 23,940 kronor, att viss räntefri amortering medgivits, samt att staden iklätt sig förbindelser i avseende å områdets utläggande till park och allmän plats samt profilering m. m. av vallarna.

Markkommitterades förslag till försäljning av förevarande område hade avstyrkts av samtliga de hörda myndigheterna under åberopande av att garantier saknades för områdets framtida bestånd såsom en integrerande del av Landskrona fästningsområde. De betänkligheter, som myndigheterna i sådant avseende hyst mot markkommitterades förslag i denna del, hade numera, sedan staden iklätt sig skyldigheter, som tryggade det nu ifrågavarande områdets bestånd och tillfredsställande vård, upphört. Visserligen skulle ur angivna synpunkt området, såsom myndigheterna tidigare anfört, helst bevaras i statens ägo; men stadens önskan att förvärva detsamma med äganderätt hade med hänsyn till de av staden åtagna och enligt departementets förmenande fullt tillfredsställande garantierna; ansetts böra vinna tillmötesgående från kronans sida.

Samtliga över markkommitterades förslag hörda myndigheter hade uttalat, att det av kommitterade med staden avtalade priset, 31,640 kronor, finge anses skäligt, under förutsättning att området icke bebyggdes. Då nu staden, utöver åtagande i sistnämnda hänseende, jämväl förbundit sig att vidtaga vissa direkta åtgärder i syfte att återställa området, såvitt möjligt, i dettas ursprungliga skick, ett åtagande som beräknats medföra en direkt kostnad av 7,700 kronor, hade ansetts skäligt, att köpeskillingen sänktes med samma belopp till det nu avtalade priset eller 23,940 kronor.

Det i Landskrona befintliga kasernetablissemanget har, såsom inledningsvis antytts, ej använts för militär förläggning sedan utgången av oktober 1926. Då det ej torde vara att räkna med, att etablissemanget framdeles skall komma att tagas i anspråk för dylikt ändamål, samt ej heller eljest något behov lärers föreligga att för statsverkets räkning utnyttja detsamma, möter icke något hinder att försälja etablissemanget. Det härutinnan av myndigheterna nu framlagda förslaget innebär, att av kasernområdet, innehållande cirka 30,000

kvadratmeter, en areal av omkring 19,600 kvadratmeter jämte därå belägna byggnader — däribland de i förteckningen över byggnadsminnesmärken upptagna kasern- och matsalsbyggnaderna — skola försäljas till Landskrona stad, medan den återstående delen därav, omkring 10,000 kvadratmeter, tillsvidare skall behållas i kronans ägo för att i sinom tid exploateras såsom tomtmark, dock med undantag för en areal om cirka 2,400 kvadratmeter, som avses skola tagas i anspråk såsom gatumark i samband med genomförandet av för kasernområdet och det angränsande kvarteret Slottsplatsen utarbetat förslag till stadsplan.

Köpeskillingen för den del av kasernområdet, som jämte därå befintliga byggnader avses skola avyttras till staden, utgör såsom förut nämnts 100,000 kronor. Med avseende å avtalets ekonomiska innebörd i övrigt hänvisar jag till den i ärendet av fortifikationsdepartementet förebragta utredningen, vilken emellertid torde böra kompletteras med den upplysningen, att taxeringsvärdet å kasernområdet blivit vid nu pågående fastighetstaxeringsförrättning nedsatt högst väsentligt i förhållande till det vid 1928 års fastighetstaxering åsatta värdet, 787,900 kronor, i det att den del av kasernområdet jämte byggnader, som nu avses skola överlåtas å staden, taxerats till 100,000 kronor samt fastigheten i övrigt till 50,000 kronor. Om lämpligheten av att staden blir ägare till kasern- och matsalsbyggnaderna äro de i ärendet hörda myndigheterna ense, sedan byggnadernas bevarande såsom minnesmärken blivit säkerställt genom i avtalsförslaget intagen bestämmelse härom. Efter att å platsen hava inhämtat närmare kännedom om förhållandena har jag funnit mig böra lämna min anslutning till myndigheternas förevarande försäljningsförslag och tillstyrker därför, att det med staden träffade preliminära avtalet (Bil. A) godkännes för kronans del.

Det andra nu till prövning föreliggande försäljningsförslaget (Bil. B) avser överlåtelse till Landskrona stad av den yttre delen utav kolonierområdet mot en köpeskillning av 23,940 kronor och på villkor, bland andra, att staden ansvarar för att det försålda området kommer att i stadens ägo hållas i ett skick, som motiveras av detsammans karaktär såsom del av det gamla fästningsområdet. Erinras må, att det belopp, 31,640 kronor, vartill förevarande område, i areal innehållande omkring 78,300 kvadratmeter, tidigare värderats, av fortifikationsdepartementet och byggnadsstyrelsen ansetts godtagbart såsom köpeskillning under förutsättning, att området ej komme att nyttiggöras för byggnadsändamål utan disponerades såsom park och öppen plats. Enligt avtalsförslaget har den sistnämnda dispositionsformen blivit för området fastslagen. Skillnaden mellan områdets uppskattade värde och den nu avtalade köpeskillningen utgör 7,700 kronor och motsvarar de beräknade utgifterna för områdets sättande genom stadens försorg i ett skick, som överensstämmer med dess nyss angivna karaktär. Med hänsyn till det av byggnadsstyrelsen och särskilt riksantikvarien starkt framhävda önskemålet, att fästningsverken så vitt möjligt återställas i oförvanskad skick, har jag ansett det nu föreslagna reducerade försäljningspriset böra godtagas. Då bestämmelserna i övrigt uti detta avtalsförslag ej givit mig anledning till någon anmärkning, förordar jag, att detsamma antages av kronan.

Såsom i det föregående omförmälts, har fortifikationsdepartementet jämväl träffat preliminärt avtal med Landskrona stad om utarrendering till staden av den inre delen utav koloniområdet under en tid av 15 år räknat från den 1 mars 1935, då nu gällande arrendekontrakt mellan kronan och staden beträffande huvuddelen av här ifrågavarande område upphör. Jag har för avsikt att sedermera underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om godkännande av detta avtal. Emellertid anser jag mig här böra nämna, att, liksom i fråga om den yttre delen av koloniområdet, staden enligt nu ifrågavarande avtal åtager sig att sätta den inre delen av samma område i värdigt skick. Kostnaderna för härav föranledda arbeten skola emellertid gottgöras staden av kronan. Detta avses skola ske genom avräkning å under upplåtelse tiden förfallande arrendavgifter intill ett belopp av 30,500 kronor eller den summa, vartill kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknats. Arrendavgiften skall utgöra 2,500 kronor för år. Därest de verkliga kostnaderna för ifrågavarande arbeten skulle överstiga 30,500 kronor, skall staden dock ej äga kvittningsrätt för merkostnaden.

Förut har nämnts, att enligt lantförsvarets markkommitterades avtalsförslag skulle Landskrona stad åtaga sig att tillhandahålla kronan lokaler för landstorms förråd samt för landstorms- och rullföringsexpeditioner. Med avseende å denna frågas lösning hänvisar jag till det av fortifikationsdepartementet härutinnan framställda, i det föregående omförmälda förslag, till vilket jag ansluter mig.

Slutligen vill jag framhålla, att styrelsen för statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona i skrivelse till Kungl. Maj:t den 17 december 1932 gjort framställning om att i avtal, som träffas mellan kronan och staden om upplåtelse av kronan tillhörig mark därstädes, måtte intagas en föreskrift, varigenom staden förpliktas att hålla den från anstalten till staden ledande gatan belagd med tuktad sten eller eljest i för biltrafik fullgott skick. Då emellertid denna sak icke äger samband med de frågor, som enligt de föreliggande avtalsförslagen avses skola regleras, har jag ej funnit lämpligt att uppställa av anstaltsstyrelsen åsyftad förpliktelse för staden såsom villkor för godkännande av något utav ifrågavarande förslag.

Genom försäljningarna inflytande köpeskillingsmedel böra, efter avdrag av utredningskostnaderna, tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna förut omförmälda den 8 december 1932 och den 11 januari 1933 mellan arméförvaltningens fortifikationsdepartement, å ena, samt Landskrona stad, å andra sidan, ingångna preliminära avtal om försäljning av viss del utav det s. k. kasernområdet i nämnda stad med därå befintliga byggnader samt av den yttre delen utav Landskrona gamla fästningsområde (Bil. A och Bil. B);

dels ock medgiva, att jämlikt samma avtal inflytande köpe-
skillingsmedel må, sedan utredningskostnaderna avdragits, till-
godoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvars-
ändamål.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda
hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-
Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av
den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall av-
låtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hans Edsberg.

Avtal.

Mellan Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt Landskrona stad, å andra sidan, är följande avtal träffat.

A. Försäljning av del av kasernområdet.

§ 1.

Kronan överlåter och försäljer till Landskrona stad den del av det nuvarande kasernområdet inom stadsägan nr 377 i Landskrona, som utmärkts å detta avtal bilagd karta och omfattar en areal av omkring 19,600 kvadratmeter.

§ 2.

Köpeskillingen utgör 100,000 kronor och erlägges med en tiondedel den 1 oktober under ett vart av åren 1933—1942.

Staden äger tillträda försålda fastigheten den 1 oktober 1933.

§ 3.

I köpet ingå även å det försålda området befintliga byggnader. Emellertid förbinder sig staden att vårda och bevara kasernbyggnaden och matsalsbyggnaden såsom kulturhistoriska byggnadsminnesmärken; och skall, såvitt avser dessa byggnaders yttre, deras nuvarande skick bibehållas, därest icke ändring medges av byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet.

Innan annat ändringsarbete å berörda båda byggnader må äga rum, skall tillstånd därtill inhämtas från byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet, dock att för mindre reparationsarbeten inomhus samt för yttre underhållsarbeten såsom omläggning av söndriga takpannor, målning o. d., dylikt tillstånd icke erfordras.

§ 4.

Kronan medgiver, att å det försålda området befintliga träbyggnader, som med mindre delar skjuta in på kronans mark, få tillsvidare kvarligga. Senast tre månader efter anfordran skall dock staden hava avlägsnat byggnaderna, såvitt desamma beröra kronans mark.

§ 5.

Staden ansvarar för från tillträdesdagen belöpande skatter och onera för försålda fastigheten.

§ 6.

Staden skall ensam svara för kostnaderna för försålda områdets avstyckning och lagfarannde.

B. Vissa bestämmelser rörande i kronans ägo kvarvarande delar av kasernområdet och kvarteret Slottsplatsen.

§ 7.

Kronan förbinder sig att utan ersättning till staden med äganderätt överlämna all kronan tillhörig mark, som enligt blivande stadsplan för i kronans

ägo återstående delar av kasernområdet och kvarteret Slottsplatsen blir erforderlig för gator. Nämda skyldighet inträder dock icke med mindre kronan låter för bebyggelse försälja i dylik stadsplan ingående mark.

Staden förbinder sig att i mån av nu ifrågavarande områdets bebyggande och i den utsträckning stadsplanlagen föreskriver utlägga och bekosta iordningställandet av gatorna ävensom huvudledningar för vatten, gas, elektricitet och avlopp.

C. Avtalets giltighet m. m.

§ 8.

Detta avtal är giltigt endast under förutsättning att detsamma av Kungl. Maj:ts godkänts före den 1 juli 1933.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och växlade.

Stockholm den 11 januari 1933.

Landskrona den 8 december 1932.

H. de Camps.

För Landskrona stad:

L. Norrman.

Dess drätselkammare:

A. Norrman.

Karl Nilsson.

Bil. B.

Avtal.

Mellan Kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt Landskrona stad, å andra sidan, är följande avtal träffat.

§ 1.

Kronan överläter och försäljer till Landskrona stad den utanför yttre vallgraven belägna delen av citadellområdet (inom stadsägan nr 337) i Landskrona eller vallotterna n:ris 67, 69 och 70 samt delar av vallotterna n:ris 16 och 17. Det försålda området, som utmärkts å detta avtal bilagd karta, innehåller en areal av omkring 78,300 kvadratmeter.

§ 2.

Köpeskillingen utgör 23,940 kronor, som erlägges med en tiondedel den 1 mars under ett vart av åren 1935—1944.

Staden äger tillträda försålda fastigheten den 1 mars 1935.

§ 3.

Staden skall ensam svara för kostnaderna för områdets avstyckning och för lagfart därå. Å området från tillträdesdagen belöpande skatter och onera betalas av staden.

§ 4.

Staden förbinder sig att iordningställa området till park och öppen plats i huvudsaklig överensstämmelse med närslutna karta, dock med följande undantag.

a) Det område, som innehaves av stadsarkitekten Frans Ekelund och som å kartan är utmärkt med röd färg, må bibehållas oförändrat under en tid av 50 år.

b) De å kartan med gul färg markerade områdena må bibehållas och brukas såsom koloniträdgårdar under en tid av femton år från tillträdesdagen. Förlängning av denna tid kan av vederbörande kronans myndighet medgivas om och i den mån detta icke finnes innebära ett avsteg från de grunder, som framdeles komma att gälla för vården av kronans innanför yttre vallgravarna belägna områden av Landskrona citadell.

De av staden enligt denna paragraf åtagna skyldigheter skola, där icke annat ovan stadgats, vara fullgjorda den 1 mars 1940.

§ 5.

Staden förbinder sig att profilera vallslutningarna i deras ursprungliga skick, i den mån detta låter sig göra, samt utlägga dem i gräsvall. Detta åtagande skall vara fullgjort senast den 1 mars 1940.

Staden åligger ock att bibehålla vallarna i deras sålunda iståndsatta profil.

§ 6.

Därest staden skulle brista i sina i §§ 4 och 5 här ovan angivna förpliktelser, äger kronan köpa försålda fastigheten åter enligt lagen den 20 juni 1924 om återköpsrätt till fast egendom. Denna återköpsrätt gäller för all framtid.

§ 7.

Detta avtal är giltigt endast under förutsättning, att detsamma av Kungl. Maj:t godkänts före den 1 juli 1933.

Av detta avtal äro två exemplar upprättade och växlade.

Stockholm den 11 januari 1933.

Landskrona den 8 december 1932.

H. de Champs.

För Landskrona stad:

L. Norrman.

Dess drätselkammare:

A. Norrman.

Karl Nilsson.